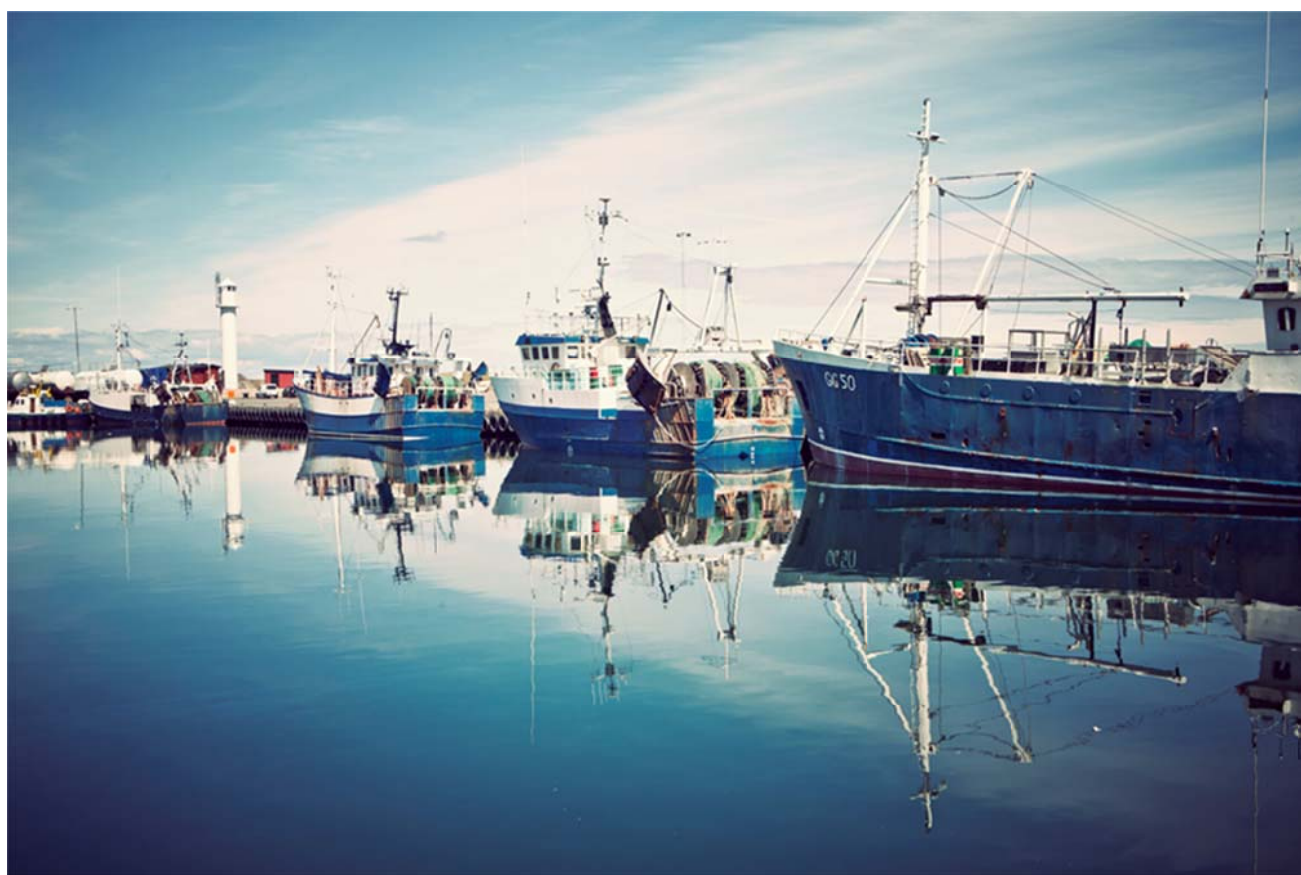

Balansen mellan fiskeflottan och tillgängliga fiskemöjligheter

Rapport från ett regeringsuppdrag

Havs- och vattenmyndigheten
Datum: 2014-07-03
Ansvarig utgivare: Björn Risinger
Omslagsfoto: Maja Kristin Nylander
Havs- och vattenmyndigheten
Box 11 930, 404 39 Göteborg
www.havochvatten.se

Balansen mellan fiskeflottan och tillgängliga fiskemöjligheter

Dnr 1-14

Havs- och vattenmyndighetens rapport 2014-07-03

Förord

Regeringen har gett Havs- och vattenmyndigheten ett uppdrag i regleringsbrevet för år 2014 att i samråd med Jordbruksverket analysera balansen mellan den svenska fiskeflottan och tillgängliga fiskemöjligheter. Uppdraget har genomförts i dialog med företrädare från fiskerinäringen. I denna rapport presenterar Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket resultaten av detta uppdrag och redovisar även åtgärder som kan vidtas för att påverka balansen mellan fiskekapacitet och fiskemöjligheter och som också ofta kan finansieras med stöd från europeiska havs- och fiskerifonden, EHFF.

Göteborg 3 juli 2014

Johan Löwenadler Davidsson
t.f. generaldirektör

INNEHÅLL

1. Uppdrag	9
2. Begrepp	9
3. Svenska fiskeflottans storlek	10
4. Fiskets ekonomi och lönsamhet	13
4.1. Intäkter	13
4.2. Rörliga kostnader och fasta kostnader	14
4.3. Kapitalkostnader	15
4.4. Förädlingsvärdet	15
5. Resursen och kvoterna	18
5.1 Effort i förhållande till tillgängliga kvoter	18
5.2 Utmaningar i en ny förvaltningsregim	19
6. Indikatorer	21
6.1. Biologisk indikator	21
6.2. Tekniska indikatorer	22
6.3. Ekonomiska indikatorer	23
6.4. Vad visar de ekonomiska indikatorerna	24
7. Tänkbara åtgärder för att påverka balansen mellan flottan och resursen	27
7.1 Europeiska havs- och fiskerifonden 2014-2020	27
7.2. Andra åtgärder	34
8. Dialog med näringen	35
9. Sammanfattning och slutsatser	35
 BILAGA 1	 39
 EFFORT I FÖRHÅLLANDE TILL TILLGÄNGLIGA KVOTER	 39
 BILAGA 2	 43

Förkortningar	Förklaring
MINAKTIVA	fartyg med en årlig fångst värd mindre än två basbelopp (2012; 88 tkr)
MERAKTIVA	fartyg med en årlig fångst värd mer än två basbelopp (2012; 88 tkr)
GVA	förädlingsvärde (eng. Gross Value Added)
NVA	netto förädlingsvärde (eng. Net Value Added)
FTE	heltidsekvivalenter (eng. Full Time Equivalents)
DTS	dagar till sjöss
Festimated/Ftarget	beräknad fiskeridödlighet i förhållande till önskad fiskeridödlighet
F/Ft	beräknad fiskeridödlighet i förhållande till önskad fiskeridödlighet
FMSY	fiskeridödligheten vid maximalt uthålligt uttag
CPUE	fångst per ansträngning (eng. Catch Per Unit of Effort)
ROI	Avkastning på investerat kapital i procent (eng. Return on Investment on tangible assets)
ROFTA	Avkastning på realkapital i procent (eng. Return Of Fixed Tangible Assets)
Net Profit Margin	Netto vinsten i förhållande till inkomsten i procent
MSY	Maximalt uthålligt uttag (eng. Maximum Sustainable Yield)
EHFF	Europeiska havs- och fiskerifonden

1. Uppdrag

Havs- och vattenmyndigheten ska i samråd med Jordbruksverket analysera balansen mellan den svenska fiskeflottan och tillgängliga fiskemöjligheter. En analys ska göras för respektive flottsegment. Uppdraget ska ske efter dialog med näringen och redovisas till Regeringskansliet (Landsbygdsdepartementet) senast sex veckor efter beslut om Europaparlamentets och rådets förordning om Europeiska havs- och fiskerifonden, EHFF. Jordbruksverket har dessutom under detta arbete via Landsbygdsdepartementet blivit ombedd att skriva en text om EHFF och hur en eventuell överkapacitet kan hanteras med hjälp av de åtgärder som finns i fonden.

2. Begrepp

Den svenska flottan har minskat på senare år (se diagram 1). Ur ett ekonomiskt perspektiv är dock inte antalet fartyg, kilowatt och bruttotonnage det viktigaste utan istället hur många som fiskar och därigenom delar på avkastningen av resursen. Fartygen är redskap (insatsfaktorer) i resursanvändningen även om de kostar i form av kapital.

Bestånd och kvoter varierar mellan år och en viss mängd av extra fångstkapacitet kan vara positiv ur ett företagstrategiskt synsätt. Fartygsreparationer och andra ställtider gör att det kan finnas ett behov av extra fångstkapacitet. Samtidigt kan ändrade förhållanden göra att denna överkapacitet kan komma att tas i bruk.

Yrkesfisket fiskar huvudsakligen på kvoterade arter. Det är storleken på kvoterna som påverkar resursen. Fiskeflottan kan indirekt påverka resursen genom mängden utkast och då kan storleken på flottan påverka. För okvoterade arter har storleken på fiskeflottan en direkt påverkan på de mängder som kan fångas.

Sett till balansen mellan fiskeflottan och resursen är det mot bakgrund av ovanstående av väsentlig vikt att man särskiljer på följande tre begrepp;

Överkapacitet – ett tekniskt begrepp om hur mycket mer man skulle kunna fiska med dagens flotta jämfört med idag om man skulle fiska så mycket som det bara går, det vill säga maximalt (oftast teoretiskt mätt).

Överetablering – ett ekonomiskt begrepp om att vi har fler näringsidkare än vad som är (samhälls-) ekonomiskt optimalt.

Överutnyttjande – att vi har kvoter som överskrider vad som är långsiktigt biologiskt hållbart. Kan för okvoterade arter vara att fiskeflottan är för stor. Alternativt för både kvoterade och okvoterade arter kan en allt för stor indirekt påverkan ske genom utkast etc. om fiskeflottan är för stor.

I analysen används begreppet förädlingsvärde, definierat som den del av rörelseöverskottet som återstår när alla direkta kostnader har betalats. Från förädlingsvärdet ska man betala löner (manslotter), kapitalkostnader (ränta) och ta eventuell vinst. Förädlingsvärdet är ett bra mått på det ekonomiska resultatet när man analyserar små företagare, som ofta lyfter ersättningen från företaget både som lön och som vinst. Begreppet fiske med aktiva redskap avser fiske med rörliga redskap (släpande trålar) och fiske med passiva redskap avser i vattnet stillastående redskap (burar, garn). Med pelagisk sektor menas fartyg som i huvudsak fiskar pelagiska arter (sill/strömming, skarpsill och makrill).

3. Svenska fiskeflottans storlek

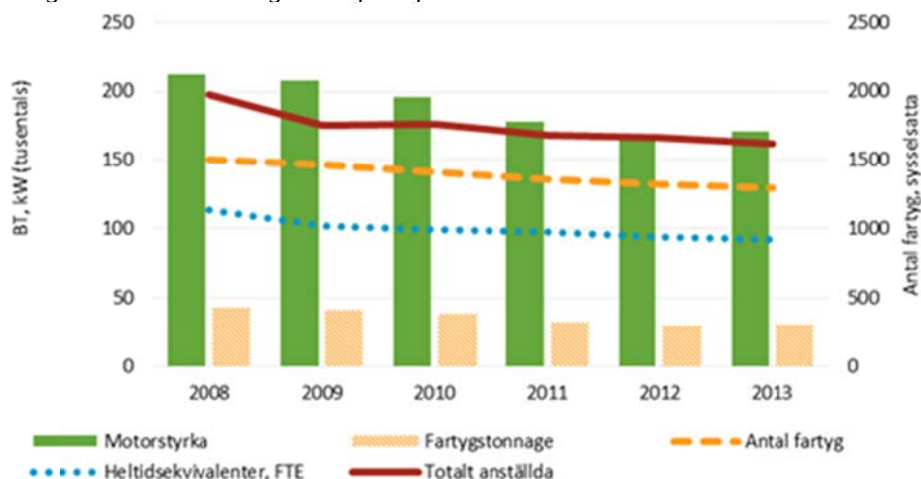
Under 2013 fanns det 1 299 fartyg, endast 1 021 användes aktivt till fiske, se tabell 1. Det totala tonnaget och motorstyrkan i den svenska fiskeflottan har minskat med en tredjedel respektive en femtedel sedan 2008. Antalet fartyg och företag i den svenska flottan har sedan 2008 fram till 2013 minskat med cirka 15 procent, antalet anställda (heltidsekvivalenter) har dock minskat med över 20 procent. Antalet företag som redovisade fångst kopplat till fartyg var under 2013 bara drygt 1 000 företag. Totalt sysselsatte företagen 1 620 hel- och deltidsarbetande personer, motsvarande 921 heltidsekvivalenter. De flesta av företagen drevs som enskilda företag eller mindre aktiebolag men andra former var också vanliga. De flesta av företagen, cirka 80 procent av företagen, äger bara ett fartyg.

Tabell 1. Den svenska fiskeflottan under perioden 2008-2013

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Antal fartyg (st)	1507	1471	1415	1359	1322	1299
Varav inaktiva* (st)	359	339	351	328	304	278
Snitt ålder (år)	29,9	30,3	30,7	30,9	31,5	32,2
Snitt längd (m)	10,6	10,5	10,5	10,1	10,0	10,0
Fartygs tonnage (tusen BT)	43,0	41,7	38,6	32,9	29,5	30,5
Motorstyrka (tusen kW)	211,8	207,9	196,4	178,2	169,1	170,7
Antal företag (st)	1211	1181	1134	1089	1056	1035
Antal anställda** (st)	1133	1019	990	974	893	---
Landad vikt (tusen ton)	214,1	199,3	204,4	173,4	136,5	177,6
Landat värde (miljoner kr)	1099	1066	986	1053	1081	1132

* De fartyg som redovisas som inaktiva, kan dock ha använts i fiske, där fångsten redovisats i kustfiskejournal, som är personliga och inte kopplade till ett unikt fartyg. ** Heltidsekvivalenter

Diagram 1. Utvecklingen av fiskeflottan.

Målet med att driva företag, i det här fallet att inneha ett aktivt fiskefartyg, kan skilja sig åt. Det finns idag inga aktuella studier specifikt för yrkesfisket och målsättningen med att driva ett fiskeföretag. Målsättningarna beror troligtvis på flera faktorer där exempelvis deltidsutnyttjande, diversifiering, regelverk och förutsättningar för näringsens bedrivande kan påverka verksamhetsnivån. Det är troligt att även tröskelvärden för produktionen styr anställningsmöjligheterna. Det centrala är dock att målen kan skilja sig åt och att detta ska tas i beaktande när man ser på branschen som helhet.

Genom att dela upp fartygen i hur aktiva de är, det vill säga deras infiskning räknat som landningsvärde, kan man dra vissa slutsatser om deras målsättning är en hel- eller deltidssysselsättning inom fisket. Det bör påpekas att vissa bedriver sitt fiske som en del i en diversifierad verksamhet. Det är dock oklart hur många som inte har möjlighet att leva på fisket eller som valt att bedriva fisket tillsammans med annan sysselsättning. Delar man den svenska flottan i två grupper, en som fiskar mindre än två basbelopp (2012; 2 x 44 000 kr = 88 000 kr) och en som fiskar mer än två basbelopp, är grupperna i antal fartyg nästan lika stora, se tabell 2. De ”mer aktiva”, det vill säga de som landar fisk för mer än två basbelopp utgör 54 procent av det totala antalet aktiva fartyg i flottan.

Tabell 2. Den svenska fiskeflottan under 2012 uppdelad på mindre och mer aktiva fartyg (dvs. ett landningsvärde på mer eller mindre än två basbelopp; motsvarar 88 000 kronor).

Värden	Redskap EU	MERAKTIVA	MINAKTIVA	Summa
Antal fartyg	Passiva redskap	328	446	774
	Aktiva redskap	221	24	245
Motorstyrka(Kw)	Passiva redskap	30 204	26 386	56 590
	Aktiva redskap	92 395	2 732	95 127
Bruttoton	Passiva redskap	2 288	1 799	4 087
	Aktiva redskap	24 136	188	24 324
Dagar till sjöss (DTS)	Passiva redskap	31 611	18 089	49 700
	Aktiva redskap	23 228	779	24 007
Medel av DTS (dagar)	Passiva redskap	96	41	64
	Aktiva redskap	105	32	98
Infiskat värde (tkr)	Passiva redskap	127 529	13 342	140 871
	Aktiva redskap	939 594	833	940 426
Medel av Infiskat v.(tkr)	Passiva redskap	389	30	182
	Aktiva redskap	4251	35	3838
Infiskad vikt (ton)	Passiva redskap	5 423	606	6 029
	Aktiva redskap	130 374	68	130 442
Totalt Antal av fartyg		549	470	1 019
Totalt Kw		122 599	29 118	151 717
Totalt Bruttoton		26 424	1 987	28 411
Totalt Dagar till sjöss		54 839	18 868	73 707
Totalt Infiskat värde (tkr)		1 067 122	14 175	1 081 297
Totalt Infiskad vikt (ton)		135 797	675	136 471

Strukturen på den svenska flottan med ett flertal mindre aktiva fartyg påverkar den totala statistiken och viss hänsyn bör tas till detta. De mindre aktiva fartygens andel av infiskningen är i det närmaste försumbar och denna fartygsgrupp bedöms idag endast i ringa grad påverka bestånden. Den tekniska överkapaciteten som eventuellt finns inom denna grupp används inte idag samtidigt som deras effekt på bestånden bedöms vara ringa.

Nyttjandegraden av fartygen kan bero på personliga omständigheter, men kan också i viss utsträckning bero på existerande regelverk. I de fall det beror på personliga omständigheter kan den delvis outnyttjade fiskekapaciteten komma

att tas i bruk vid exempelvis ägarbyte och aktiveras inom fisket i större utsträckning.

4. Fiskets ekonomi och lönsamhet

Under början på 2000-talet minskade både intäkter och lönsamheten i det svenska saltvattensfisket. Mellan 2002 och 2005 minskade landningsvärdet med närmare 25 procent, från 1 174 till 888 miljoner kronor. År 2006-2008 minskade fångsterna i kvantitet med 20 procent. Bland de pelagiska segmenten ökade lönsamheten under 2008, vilket kan bero på ökade möjligheter att planera fisket och att aktörerna blev färre då de pelagiska kvoterna har blivit individuella.

På senare år, efter 2008, har den landade mängden fångst minskat stadigt medan värdet har stigit. Den landade vikten har sjunkit med 15 procent samtidigt som värdet har ökat med drygt 15 procent. Värdet stiger på grund av att många arter ökat i pris, framförallt i det pelagiska fisket, men även räka och kräfta har stigit kraftigt i pris. Efter 2010 har fångsterna legat runt 175 tusen ton, men med en låg infiskning på knappt 140 tusen ton under 2012. För 2013 landades 178 tusen ton till ett värde av drygt 1,1 miljarder kronor.

4.1. Intäkter

Intäkterna i det svenska fisket styrs huvudsakligen av kvoterna som bestämmer den mängd som får fiskas och priset på den landade fångsten. Priset på den svenska landade fångsten påverkas av utvecklingen på världsmarknaden, inhemsk efterfrågan, kvalitet, avsaluförbud och beredningsformerna för fisken. Det svenska fisket är därför inte prissättande. Världsmarknadspriset på fisk är konjunkturkänsligt och det svenska fisket påverkas också av valutakursen. Utöver världsmarknadspriset påverkas intäkterna genom att efterfrågan starkt påverkas av inhemska marknadskrafter och då oftast av olika typer av köpmotstånd baserat på uppfattningar om beståndssituationer och miljösituationer (halter av miljögifter). Även kvalitetsskillnader kan påverka priserna såsom höga dioxinhalter och beredningsformer (t.ex. kok- eller råräka).

De ekonomiskt viktigaste arterna för svenskt fiske baserat på landningsvärde är torsk, sill, skarpsill, kräfta och räka, se tabell 3. Priset på torsk har gått ner kraftigt. Detta påverkar många fisken, främst det småskaliga fisket där det

utgör en stor del av det totala landningsvärdet. Sill och skarpsill, som det pelagiska fisket är beroende av, har ökat kraftigt i pris. Priset på havskräfta har ökat med över 20 procent och priset på räka har nästan fördubblats sedan 2008.

Tabell 3. Landningspriser över tid för de fem ekonomiskt viktigaste arterna baserat på landningsvärde.

Värden för ett kalenderår	Landningspris (kr)					
År	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Torsk	15,83	12,72	13,30	13,42	12,71	13,40
<i>Landning</i>						
-västkusten	i.u	i.u	32,91	30,07	24,49	20,62
-syd-/ostkusten	i.u	i.u	13,23	13,49	11,86	11,82
Sill	3,32	3,62	3,56	4,50	5,14	4,90
Kräfta	90,08	88,94	97,86	123,66	101,14	110,34
Räka	50,33	61,07	82,17	91,51	93,41	105,73
Skarpsill	1,50	1,60	1,80	2,31	2,55	2,79

Yrkesfisket har även andra intäkter än de som kommer från landningen av fisk. Efter 2009 har försäljningen av fiskerättigheter för de fartyg som ingår i systemet med överförbara individuella fiskerättigheter blivit en stor del av intäkterna för de som väljer att sälja sina fiskerättigheter till andra yrkesfiskare.

4.2. Rörliga kostnader och fasta kostnader

De direkta kostnaderna för att bedriva yrkesmässigt fiske sjönk fram till 2011, men ökade igen under 2012. Under 2012 steg kostnaderna totalt sett främst genom att bränslepriserna och även förbrukningen steg. Den nedåtgående trenden för de totala kostnaderna har följt fartygens antal dagar till sjöss som också blivit färre.

Kostnader för reparationer samt underhåll och fasta kostnader har minskat under hela perioden 2009-2012. Bränslekostnaderna och övriga rörliga kostnader har stigit även om trenden inte har varit helt tydlig. Övriga rörliga kostnader har för en del fartyg inkluderat köp av fiskerättigheter.

Från 2004 till 2008 har bränslepriset mer än fördubblats. För den svenska fiskeflottan som helhet svarade bränslekostnaderna under 2009 och 2010 för ungefär 40 procent av de totala externa kostnaderna exklusive arbetskostnader. För 2012 är motsvarande siffra nästan 50 procent. Andelen är dock högre i trålfisken och lägre i passiva fisken. Förbrukningen av bränsle har varit

nedåtgående under en längre tid, men 2012 ökade förbrukningen totalt sett igen genom att trålfisket ökade sin förbrukning.

De rörliga kostnaderna påverkas främst av en obalans genom att fångsten per insats minskar dvs. de rörliga kostnaderna för att fånga en viss mängd fisk stiger.

De fasta kostnaderna är sådana kostnader som inte påverkas av ansträngningen, fiskedagar och fångst. Exempel på sådana kostnader kan vara hamnavgifter och avgifter till producentorganisationer och försäkringar.

4.3. Kapitalkostnader

Kapitalkostnader är kostnader för kapital som bundits till fartygen och som består av räntor (alternativkostnaden för kapital) och avskrivningar. Kapitalkostnader i ett samhällsekonomiskt perspektiv är inte är samma sak som i ett redovisningsperspektiv.

Räntefaktorn består av avkastningskrav som ställts på det bundna kapitalet. Till kapitalkostnaderna hör kostnader förknippade med anskaffning och ägande av fartyget samt kostnader förknippade med tillstånd, servitut eller lagstadgade plikter. De kapitalkostnader, det vill säga avskrivningar och alternativkostnaden för kapital, som Havs- och vattenmyndigheten använder sig av för samhällsekonomiska analyser och som även rapporteras till kommissionen, skattas fram genom insamlad data från yrkesfisket (främst försäkringsvärden). Genom att kapitalkostnaderna skattas fram så finns det också en viss osäkerhet i siffrorna. De siffror som finns avseende svenska flottans kapitalkostnader har de senaste åren förbättrats avsevärt. Data från 30 procent av alla fartyg innan 2010 har nu blivit drygt 85 procent.

4.4. Förädlingsvärdet

Förädlingsvärde (GVA – Gross Value Added) visar på värdet som fisket bidrar med till Sveriges ekonomi. Värden som överstiger noll visar på att fisket har ett värde för samhället. Indikatorn visar tydligt att samtliga segment bidrar till samhället (se tabell 4). Förädlingsvärdet ska täcka kostnader för arbetskraft och kapital samt även vinst för företaget. Mot bakgrund av detta får förädlingsvärdena per heltidsekvivalent och fartyg ses som låga för de små passiva fartygen men förhållandevis goda eller höga för övriga.

Det totala förädlingsvärdet minskade från 2009 till 2012. Detta beror huvudsakligen på att kvoterna minskat och därigenom har infiskningen minskat. Undantaget är 2010 som påverkats av introduktionen av överlåtbarhet i det pelagiska systemet. Sett över tid minskar förädlingsvärdet relativt antalet anställda (heltidsekvivalenter), det vill säga lönsamheten per anställd minskar. Utvecklingen av förädlingsvärdet skiljer sig dock markant för

olika typer av fisken och för olika storlekar på fartyg. Det småskaliga fisket, med passiva redskap och fartyg mindre än 12 meter, har mycket låga förädlingsvärden. Detta måste dock ses mot bakgrund av att detta fiske många gånger sker som en deltidssysselsättning där fartygen (kapitalet) är avbetalda och där kanske avkastningen inte är det centrala målet med verksamheten. De fartyg som fiskar med aktiva redskap, främst trål, har förhållandevis höga förädlingsvärden. Det bör påpekas att inom dessa grova segment är variationen mellan fartygen avseende förädlingsvärdet stor och då främst genom att fartygen har olika målarter.

Tabell 4. Totala förädlingsvärdet och förädlingsvärdet per heltidsekvivalent över tid.

Värden för ett kalenderår i 1000-tals kr	Förädlingsvärde				Förädlingsvärde per heltidsekvivalent			
År	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Passiva <10 m	49 139	38 623	61 637	35 324	171	128	217	97
Passiva 10-12 m	27 834	25 062	26 854	26 926	303	309	320	181
Passiva >12 m	6 213	6 612	9 648	9 882	308	281	443	452
Aktiva 10-12 m	22 804	26 629	26 854	32 334	520	495	448	666
Aktiva 12-18 m	81 995	73 511	58 436	68 583	517	590	499	767
Aktiva 18-24 m	87 520	95 191	84 558	71 873	625	750	589	838
Aktiva >24 m	350 595	427 798	323 598	247 474	1 269	1 544	1 226	1 831
Totalt	626 101	693 425	591 584	492 396	614	701	608	551

Införandet av överlåtbarhet i det pelagiska fisket kan förmodas vara en av de bidragande orsakerna till förbättringen för de som fiskar med aktiva redskap. Men för de mindre fartygen som fiskar med passiva redskap och de minsta trålarna ser situationen 2012 sämre ut jämfört med 2011. Den stora ökningen i förädlingsvärde har främst skett för de större trålarna inkluderat det pelagiska fisket, dvs. för aktiva fartyg över 24 m. De större passiva fartygen (>12 m), och då främst de som fiskar efter torsk och lax, har även de ökat sitt förädlingsvärde kraftigt. Detta segment är dock förhållandevis litet (22 fartyg). Genom förbudet på fisket efter lax med krok i Östersjön från och med 1 januari 2013 kan dock en lägre lönsamhet för detta segment förväntas under 2013. Totalt har förädlingsvärdet från 2009 till 2012 minskat med 20 procent, men sett per heltidsekvivalent är trenden inte stabil trots en minskning på 10 procent över hela perioden.

För att kunna analysera specifika fisken har fisket delats in i undersegment baserat på den dominerande fångstarten räknat i värde (dvs. om värdet av en fångad art överstiger 50 procent av totala värdet). Detta ger en förhållandevis strikt indelning av fartygen där fartygen dock kan tillhöra olika undersegment olika år. Denna undersegmentering visar tydligt på vilka bestånd de olika fartygen är beroende av. I det svenska fisket kan noteras att det finns ett tiotal i

värde dominerande arter. Ett undantag är det pelagiska fisket som saknar dominerande art och därför hamnar i ett segment där dominerande fångstart saknas (s.k. blandat). Förädlingsvärdet varierar mycket mellan undersegment och olika år och detta blir mer tydligt när fartygen delas upp i mindre grupper. Utvecklingen av bestånd, kvoter, priser och kostnader är några av de faktorer som påverkar variationen i förädlingsvärden. Den kanske dominerande faktorn är infiskat värde dvs. hur aktiva de olika segmenten är. Detta följs upp senare i den del av rapporten där indikatorer redovisas.

Lönsamhetsutvecklingen i skaldjursfiskena går åt olika håll. Fisket där kräfta dominerar fångsten går förhållandevis bra både för fartyg som fiskar med aktiva och för fartyg som fiskar med passiva redskap, se tabell 5. Utvecklingen av förädlingsvärdet i kräftfisket är generellt positiv, även om det är på en låg nivå för de minsta fartygen. Det totala antalet fartyg som fiskar med kräfta som dominerande art är förhållandevis stabilt. Fisket efter räka däremot, som endast sker med aktiva redskap, har en negativ utveckling. De stora fartygen har, från att ha haft höga förädlingsvärden under 2009 och 2010, nu ett negativt förädlingsvärde för 2012.

Tabell 5. Förädlingsvärde per fartyg för ett urval av specifika fisken uppdelat på dominerande fångst art i värde (>50 procent) oavsett graden av aktivitet.

Värden för ett kalenderår		Förädlingsvärde per fartyg i tusentals kronor				Antal fartyg			
År	Undersegment	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Passiva < 10 m	Kräfta	151	139	146	164	56	56	52	61
Passiva 10-12 m	Kräfta	369	453	429	655	21	20	19	19
Passiva < 10 m	Lax	79	69	46	58	62	56	50	41
Passiva < 10 m	Blandat	63	43	100	38	306	298	302	336
Passiva 10-12 m	Blandat	126	139	117	62	51	50	47	54
Passiva < 10 m	Torsk	75	53	71	42	109	94	88	92
Passiva 10-12 m	Torsk	166	129	141	117	81	68	65	67
Passiva 12-18 m	Torsk	173	395	284	665	12	7	11	8
Passiva < 10 m	Ål	65	70	129	99	124	123	114	67
Aktiva < 12 m	Kräfta	301	305	316	412	26	29	37	34
Aktiva 12-18 m	Kräfta	530	527	475	562	49	48	36	35
Aktiva 10-12 m	Blandat	185	196	129	33	16	17	19	19
Aktiva 18-24 m	Blandat	1 408	1 878	1 736	1 735	17	15	12	13
Aktiva > 24 m	Blandat	8 499	12 516	10 507	11 965	35	30	28	24
Aktiva 12-18 m	Räka	1 823	956	905	918	18	15	16	16
Aktiva 18-24 m	Räka	3 266	1 958	2 909	2 518	12	9	10	9
Aktiva > 24 m	Räka	3 577	1 486	2 408	- 1 405	13	17	14	13
Aktiva < 12 m	Siklöja	418	836	706	983	21	19	19	17
Aktiva 12-18 m	Siklöja	602	1 320	1 029	1 820	10	12	12	13
Aktiva 12-18 m	Torsk	633	1 107	1 389	1 118	13	9	10	6

Aktiva 18-24 m	Torsk	1 014	1 490	2 075	1 696	17	14	17
----------------	-------	-------	-------	-------	-------	----	----	----

Fartyg som huvudsakligen fiskar torsk med passiva redskap har en negativ utveckling av förädlingsvärdet om de är små, men en positiv om de är stora. I undersegmentet för torskfiske med stora fartyg som har en positiv trend inkluderas utvecklingen av det lönsamma men numera förbjudna krokfisket efter lax. En prognos är att detta fiske kommer att visa låga förädlingsvärden för 2013. De fartyg som huvudsakligen fiskar torsk med aktiva redskap har en positiv lönsamhetsutveckling. Detsamma gäller de fartyg över 12 meter som fiskar med aktiva redskap utan dominerande art (blandat). I dessa undersegment, dvs. torsk respektive blandat med aktiva redskap över 12 meter, är det inte torskfångsterna som skapar lönsamheten. I dessa segment återfinns det pelagiska fisket. Speciellt i undersegmentet blandat med en fartygsstorlek på över 24 meter, där det huvudsakligen är fartyg som ingår i det pelagiska systemet, är den positiva utvecklingen stor. Generellt minskar antalet fartyg som fiskar med passiva och aktiva redskap torsk som dominerande art.

De mindre fiskena efter lax respektive ål har en stabil utveckling av förädlingsvärdet. Det bör dock påpekas att krokfisket efter lax, som numera förbjudits, huvudsakligen utförs av de fartyg som tillhör undersegmentet torsk med passiva redskap. Även det starkt reglerade fisket efter siklöja visar en positiv lönsamhetstrend.

5. Resursen och kvoterna

Det är inte enbart fiskeföretagen och dess lönsamhet som påverkar balansen mellan flotta och resurs. Även beståndsutvecklingen är av stor betydelse. Genom den nyligen beslutade reformen av den gemensamma fiskeripolitiken har kraven på att kvoterna ska fastställas på en för bestånden hållbar nivå förstärkts och införandet av en landningsskyldighet har syftet att stärka bestånden och på sikt möjliggöra höjningar av kvoterna. Det är dock svårt att i dag förutse hur snabbt dessa positiva effekter blir märkbara.

5.1 Effort i förhållande till tillgängliga kvoter

Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU har i ett försök att prediktera den effort som behövs för att nyttja den svenska kvoten på olika arter, använt loggböcker för att studera relationen mellan fångst per ansträngning (CPUE) och tillgänglig kvot. Sammanställningen redovisas i bilagan till denna rapport.

I bedömningen av vilken fartygskapacitet som teoretiskt behövs för att fiska upp de svenska kvoterna framgår att det finns en överkapacitet främst inom räkfisket”, fiskfisket” i Västerhavet samt torskfisket i Östersjön. I räkfisket

bedöms överkapaciteten vara 30-40 procent och då framförallt bland fartyg över 20 meter. Överkapaciteten bedöms ligga i samma storleksordning i fiskfisket i Västerhavet medan överkapaciteten inom torskfisket i Östersjön bedöms ligga mellan 20 och 35 procent, där det främst är fartyg över 20 meter som hamnar i den övre delen av intervallet. Även för kräftfisket med rist konstateras en mindre överkapacitet på under 10 procent.

Det bör noteras att SLU:s bedömning uteslutande baseras på loggböcker från genomförda fisken. Bedömningsmodellen tar därför inte hänsyn till förändringar i fiskares beteende och utövande som förväntas vid införandet av landningsskyldigheten inom svenskt fiske. Det är därför osäkert att fiskare i framtiden kommer att kunna fiska på de sätt som utgjort grunden för SLU:s kapacitetsmodellerings (se även avsnitt 5.2)

5.2. Utmaningar i en ny förvaltningsregim

Den nya gemensamma fiskeripolitiken innebär att medlemsstaterna förbundit sig till att bedriva ett hållbart fiske och att fastställa fiskemöjligheter i enlighet med MSY-mål. MSY-målen för bestånd där det är möjligt uppnås 2015 och för andra bestånd senast 2020. Politiken innebär också att utkast ska fasas ut genom införande av en landningsskyldighet för arter som omfattas av fångstbegränsningar. Detaljerna kring landningsskyldigheten utformas regionalt i planer.

Omställningen från en förvaltning där landningarna begränsas till en förvaltning där fångsterna begränsas, kommer att ställa stora krav på både fiskerinäring och förvaltande myndigheter. Ett införande av ett utkastförbud, som innebär en övergång från ett landningsbaserat till ett fångstbaserat system, medför genomgripande förändringar i fiskeriförvaltningen. Av central betydelse är att skapa ett förvaltningssystem som möjliggör för den enskilda fiskaren att undvika oönskad fångst. Ett utkastförbud ställer därför större krav på förvaltningsmyndigheten avseende fördelning av fiskemöjligheter och fiskerikapacitetens dimensionering.

När landningsskyldigheten träder i kraft kommer fisk som tidigare slängts överbord, att behöva hanteras av näringen, men även av förvaltande myndigheter vid t.ex. fördelning av ransoner eller fiskerättigheter för att inte fångstkotorna ska ta slut i förtid. Medlemsstaterna måste tillse att fiskemöjligheter matchas med fångstmöjligheter under fiskeresorna för att därigenom säkerställa att respektive fartyg inte riskerar att övertrassera kvoterna då de ska landa allt som fångas. Råder det överkapacitet inom vissa segment riskerar denna fördelning av fiskemöjligheter att bli komplex, vilket försvårar genomförandet av landningsskyldigheten.

Det framgår också av grundförordningen för den gemensamma fiskeripolitiken att det inom ramen för förvaltningen av landningsskyldigheten är nödvändigt att medlemsstaterna gör sitt yttersta för att minska oönskade fångster. Den europeiska havs- och fiskerifonden har därför som huvuduppgift att underlätta införandet av landningsskyldigheten och att underlätta för näringen att anpassa sig till det nya regelverket (se avsnitt 7). Hög prioritet behöver därför ges åt förbättringar av selektiva fiskemetoder för att i möjligaste mån undvika och minska oönskade fångster. Det är viktigt för medlemsstaterna att fördela kvoter mellan olika fartyg i en kombination som i så hög grad som möjligt återspeglar den förväntade artsammansättningen av fiskerierna. I händelse av obalans mellan tillgängliga kvoter och faktiska fiskemönster bör medlemsstaterna överväga justeringar genom kvotbyten med andra medlemsstater, även permanent. Medlemsstaterna bör också överväga att underlätta för fartygsägare att slå samman individuella kvoter, till exempel inom producentorganisationer eller grupper av fartygsägare. Medlemsstaterna bör i sista hand överväga att räkna av bifångsterna från kvoten för målarterna, beroende på bevarandestatusen för den art som bifångsten utgörs av.

I grundförordningen ges alltså möjlighet till vissa undantag såsom att bifångster kan räknas av från kvoten för målarterna. Men, avsikten med den nya GFP:n är inte att finna lösningar för att möjliggöra att fortsatt fiske enligt nuvarande fiskemönster, utan att i högre grad försöka anpassa fisket efter tillgängliga fiskemöjligheter, och lämna mer ansvar till fiskenäringen att göra detta på bästa sätt och gå i riktning mot en mer resultatbaserad förvaltning. Enligt förordningen ska också kvoterna justeras under det första året för att ta hänsyn till förändringen från begränsning i landning till begränsning i fångst inklusive skyldigheten att dokumentera alla fångster. Detta gäller dock med förbehåll för vetenskaplig rådgivning och utan att MSY-målen får äventyras eller att fiskeridödligheten ökas.

Inledningsvis, innan mer selektiva redskap har kunnat utvecklas, kan landningsskyldigheten leda till att fortsatt fiske med vissa redskap kan komma att stoppas när en eller flera kvoter har fiskats upp. Det kan leda till att eventuellt kvarvarande kvantiteter av andra kvoter som fiskas med dessa redskap, kan vara svåra att nyttja. Vidare kan antas att en kvots sammanlagda landningsvärde kan komma att påverkas negativt genom att all fångst ska landas, alltså även mindre fisk som kan tänkas betinga ett lägre pris på marknaden.

6. Indikatorer

6.1. Biologisk indikator

Den biologiska indikatorn $F_{estimated}/F_{target}$ skattar hur stor del av fiskeridödligheten olika segment står för hos olika bestånd samt hur denna fiskeridödlighet relaterar till de mål för fiskeridödlighet som finns. De olika bestånden viktas sedan samman till ett värde. Viktningen baseras på fångstsammansättningen i segmentet.

Ett lågt värde indikerar att fisket huvudsakligen bedrivs på bestånd där den uppskattade fiskeridödligheten ligger under de målnivåer som fastställts. Är värdet över 1 indikerar det att fisket bedrivs på bestånd där fiskeridödligheten är för hög och att segmentet substantiellt bidrar till denna fiskeridödlighet. Eftersom man viktat ihop olika värden för olika bestånd kan det finnas bestånd även när värdet är lågt som skattas för högt, till exempel torsk i Kattegatt. En brist med indikatorn är att den bara kan hantera bestånd där målnivåerna för hur fisket ska förvaltas är uttryckta i fiskeridödlighet. För vissa arter används andra mål. Därför saknas till exempel tobis (referenspunkt baserad på biomassa), lax (referenspunkt baserad på produktionskapacitet), räka (relativt FMSY som skattas direkt ur beståndsuppskattningsmodellen och förändras då beståndsuppskattningen uppdateras) och havskräfta (referenspunkt baserad på "harvest rate") i analysen även om det finns beståndsuppskattningar för dessa bestånd. För andra bestånd finns ingen analytisk beståndsuppskattning, dessa arter kan inte heller inkluderas i analysen. För att ge en uppfattning om bortfallet har "andel av fångsten som ingår i analysen" inkluderats i tabell 6.

Tabell 6: F/F_t indikatorn för de olika segmenten.

Segment	Summa viktat F/F_t				Andel av fångsten som ingår i analysen			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Trålar och vadar fartyg < 12 m	0,010	0,013	0,018	0,015	37%	23%	29%	35%
Trålar och vadar fartyg 12-18 m	0,081	0,080	0,082	0,085	72%	75%	76%	67%
Trålar och vadar fartyg 18-24 m	0,180	0,216	0,244	0,362	88%	92%	90%	92%
Trålar och vadar fartyg > 24 m	1,087	1,014	0,792	0,726	88%	79%	73%	87%
Passiva redskap fartyg < 10 m	0,133	0,133	0,093	0,115	48%	39%	36%	38%
Passiva redskap fartyg 10-12 m	0,268	0,217	0,158	0,278	80%	76%	72%	69%
Passiva redskap fartyg > 12 m	0,100	0,123	0,113	0,202	91%	89%	80%	90%
Hela flottan	1,262	1,167	0,947	0,911	86%	79%	74%	85%

F/F_t indikatorn ligger för alla svenska segment under 1. Trenden för de flesta segment är också att F/F_t -värdet går ner eller är stabilt. Den huvudsakliga orsaken till detta är att fiskeridödligheten för flera av de bestånd som står för en stor del av fångsterna låg under målnivåerna 2012.

Indikatorn baseras på rapporterade landningar och säger inget om hur stor fiskeansträngning eller hur många fartyg som krävs för att fiska upp de svenska kvoterna. Flera bestånd regleras med hjälp av olika typer av

fångstbegränsningar och ransoner, vilket kan innebära att fisket kanske bedrivs suboptimalt alternativt att fångster över ransoner ger upphov till utkast. För att bedöma detta har även CPUE (fångst per ansträngning) trender studerats för olika bestånd.

6.2. Tekniska indikatorer

Det finns flera olika tekniska indikatorer exempelvis antal fartyg, kilowatt och bruttotonnage. Teknisk överkapacitet (överetablering) kan dock enklast studeras genom att titta på förhållandet mellan utnyttjandet av antalet dagar till havs och maximalt antal dagar till havs, se tabell 7. Möjligt antal fiskedagar påverkas av tillgängliga kvoter, fiskesäsonger, geografiska förutsättningar och förvaltningsmodell (t.ex. individuella kvoter).

Tabell 7. Förhållandet mellan utnyttjandet av antalet dagar till havs och maximalt antal dagar till havs (skattat som 90 % percentil) för hela den svenska fiskeflottan.

Segment	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Trend
Passiva <10m	0,65	0,52	0,52	0,51	0,47	0,50	↘
Passiva 10-12m	0,50	0,54	0,52	0,51	0,51	0,49	↘
Passiva >12m	0,61	0,65	0,62	0,70	0,67	0,61	↘
Aktiva 10-12m	0,50	0,52	0,48	0,49	0,50	0,49	↘
Aktiva 12-18m	0,69	0,61	0,63	0,67	0,67	0,69	↗
Aktiva 18-24 m	0,74	0,62	0,76	0,85	0,87	0,84	↗
Aktiva >24m	0,85	0,83	0,89	0,92	0,89	0,79	↘

Av kommissionens riktlinjer för att analysera balansen mellan fiskekapacitet och fiskemöjligheter framgår att ett värde under 0,7 över tid bör betraktas som strukturell överkapacitet. För att dra en sådan slutsats måste dock segmentet vara homogent. Spridningen inom respektive segment kan vara stor, vilket det är inom flera segment i det svenska fisket. Mot bakgrund av tidigare diskussion om olika mål med att driva sitt fiskeföretag, exempelvis som en deltidssysselsättning, måste flottan delas upp.

Om man tittar på de fartyg som är mer aktiva (infiskning större än två basbelopp) och delar in fartygen efter de arter de huvudsakligen ekonomiskt fiskar (mer än 50 procent av landningsvärdet) blir bilden annorlunda. Det krävs en fördjupad analys för att dra bestämda slutsatser på detta område.

Tabell 8. Förhållandet mellan nyttjade och möjliga dagar till sjöss för mer aktiva fartyg (infiskning > 2 basbelopp) under 2012.

Redskap	Art	Antal fartyg	Medel av DTS	Max av DTS	90% percentil av DTS	Nyttjande 90% percentil
Passiva 0-10 m	KRÄFTA	58	108	203	166	65%
Passiva 10-18 m	KRÄFTA	22	134	266	187	72%
Passiva 0-10 m	LAX	17	71	180	121	58%
Passiva 10-18 m	LAX	5	84	132	127	66%
Passiva 0-10 m	BLANDAT	76	95	208	157	60%
Passiva 10-18 m	BLANDAT	29	71	182	142	50%
Passiva 0-18 m	SIKL	10	70	137	110	63%
Passiva 0-10 m	TORSK	26	108	191	155	70%
Passiva 10-18 m	TORSK	44	102	170	145	71%
Passiva 0-10 m	ÅL	42	87	164	125	70%
Aktiva 0-18 m	KRÄFTA	64 (2)*	104	177	151	69%
Aktiva 18- m	KRÄFTA	9	123	153	152	81%
Aktiva 0-18 m	BLANDAT	12 (3)*	61	157	91	67%
Aktiva 18-24 m	BLANDAT	13 (9)*	120	189	175	69%
Aktiva 24- m	BLANDAT	24 (20)*	114	208	160	71%
Aktiva 0-18 m	RÄKA	20	108	173	145	75%
Aktiva 18-24 m	RÄKA	9	161	201	194	83%
Aktiva 24- m	RÄKA	13	155	237	203	77%
Aktiva 0-18 m	SIKL	27	29	66	43	67%
Aktiva 0-18 m	TORSK	6	110	160	149	74%
Aktiva 18-24 m	TORSK	16 (1)*	143	213	181	79%
Aktiva 24- m	TORSK	7	134	187	176	76%

*Varav fartyg som ingår i pelagiska systemet i parentes

6.3. Ekonomiska indikatorer

I ett ekonomiskt perspektiv använder sig fisket av fyra produktionsfaktorer: *arbetskraft, kapital (fartyg, maskiner, licenser, etc.), kunskap och resursen (fiskpopulationerna)*. När man vill se på balansen mellan faktorerna för att få ett uthålligt fiske är det viktigt att de indikatorer man tittar på reflekterar just användningen av dessa produktionsfaktorer. Ofta tittar man även på andra ekonomiska indikatorer som, även om de kan ge viss information om balansen mellan produktionsfaktorerna, ibland även kan ge helt missvisande resultat.

En indikator för *produktionsfaktorn arbetskraft* är förädlingsvärde per heltidsanställd (GVA/FTE – Gross Value Added per Full Time Equivalent). Indikatoren mäter produktiviteten i faktorn arbetskraft, men ger ingen heltäckande bild genom att det är en ”brutto” indikator dvs. förädlingsvärdet är

vinsten innan avdrag av kostnader för arbete och kapital. Det är därför viktigt att även titta på indikatorn netto förädlingsvärdet (NVA/FTE – Net Value Added per Full Time Equivalent) men då vara observant på att kapitalkostnaderna och kostnaderna för arbetskraft är korrekta då de ofta innebär olika antaganden. Vid en analys är det en fördel att titta på bägge indikatorerna.

Indikatorn avkastning på fysiskt kapital, även kallad avkastning på investeringar (ROI-Return on Investment on tangible assets), är ofta en lämplig indikator på produktionsfaktorn kapital. När det gäller fisket är det dock viktigt att särskilt titta så att det är fysiskt kapital man mäter eftersom det är svårt att skilja på exempelvis värdet på ett fartygs skrov och värdet på eventuella tillstånd kopplade till samma fartygsskrov.

Resursränta är en optimal indikator för balansen mellan användarna och produktionsfaktorn resursen fisk. Nettovinsten i förhållande till inkomsten (net profit margin- net profit to income) kan om den beräknas utifrån ett samhällsekonomiskt perspektiv betraktas som resursräntan. Nettovinsten i förhållande till inkomsten är en indikator på produktiviteten i nyttjandet av resursen.

6.4. Vad visar de ekonomiska indikatorerna

I analysen nedan ingår endast de fartyg som är mer aktiva dvs. har en infiskning som är större än två basbelopp. Förädlingsvärdet är den del av rörelseöverskottet som återstår när alla direkta kostnader har betalats. Från förädlingsvärdet ska man betala löner (manslotter), kapitalkostnader (ränta) och ta eventuell vinst. Analysen visar att merparten av segmenten har ett positivt förädlingsvärde.

Tabell 9. Ekonomiska indikatorer för den mer aktiva delen (>2 basbelopp i landningsvärde) av den svenska fiskeflottan år 2012 segmenterad efter redskapsgrupp och målart.

Redskap	Art	Antal fartyg	GVA/FTE	NVA/FTE	RoFTA	Net Profit Margin
Passiva 0-10 m	KRÅFTA	58	318 019	235 334	-2%	-3%
Passiva 10-18 m	KRÅFTA	22	454 620	341 400	11%	16%
Passiva 0-10 m	LAX	17	222 785	153 307	-18%	-26%
Passiva 10-18 m	LAX	5	1 379 669	1 230 637	40%	100%
Passiva 0-10 m	BLANDAT	76	199 671	120 408	-25%	-31%
Passiva 10-18 m	BLANDAT	29	281 814	109 794	-17%	-16%
Passiva 0-18 m	SIKL	10	589 159	508 463	23%	62%
Passiva 0-10 m	TORSK	26	151 881	98 656	-34%	-54%
Passiva 10-18 m	TORSK	44	289 690	217 198	-4%	-8%
Passiva 0-10 m	ÅL	42	199 223	181 650	-17%	-73%
Aktiva 0-18 m	KRÅFTA	64 (2)*	429 087	260 897	1%	1%
Aktiva 18- m	KRÅFTA	9	-199 322	-394 199	-97%	-62%
Aktiva 0-18 m	BLANDAT	12 (3)*	363 658	210 542	-3%	-4%
Aktiva 18-24 m	BLANDAT	13 (9)*	547 785	411 426	12%	22%
Aktiva 24- m	BLANDAT	24 (20)*	2 070 174	1 618 751	40%	54%
Aktiva 0-18 m	RÅKA	20	476 170	396 720	14%	34%
Aktiva 18-24 m	RÅKA	9	795 119	658 760	26%	55%
Aktiva 24- m	RÅKA	13	-243 020	-694 443	-111%	-43%
Aktiva 0-18 m	SIKL	27	3 313 405	2 798 325	41%	69%
Aktiva 0-18 m	TORSK	6	629 919	489 918	16%	32%
Aktiva 18-24 m	TORSK	16 (1)*	446 129	335 109	7%	14%
Aktiva 24- m	TORSK	7	-388 141	-839 564	-150%	-49%

*Varav fartyg som ingår i pelagiska systemet i parentes

Andelen lönsamma fartyg med ett positivt förädlingsvärde i de olika segmenten varierar stort. De segment som utmärker sig med låg andel företag med positiva förädlingsvärden är de stora fartygen som fiskar med aktiva redskap. De stora fartygen som fiskar huvudsakligen efter räka, torsk eller kräfta har låg andel företag med positivt förädlingsvärde; 0 procent, 14 procent respektive 33 procent (se även tabell 10). Det bör noteras att beräkningen är gjord på skattade viktade genomsnittskostnader, vilket gör det i verkligheten kan finnas enskilda företag som skiljer sig från beräkningarna.

Sett ur ett regionalt perspektiv kan noteras att fisket i Östersjön har en stor betydelse för det svenska fisket trots den dåliga situationen för torsken. Fisket i Västerhavet har även det en stor betydelse för många segment. Det är dock endast ett fåtal segment och då de med mindre fartyg som endast fiskar i ett område.

Tabell 10. Regionalfördelning av infiskat värde och lönsamhetsbedömning angett som andel fartyg med positivt förädlingsvärde av den mer aktiva delen (>2 basbelopp i landningsvärde) av den svenska fiskeflottan år 2012 segmenterad efter redskapsgrupp och målart.

Redskap	Art	Antal fartyg*	Andel av infiskatvärde från Östersjön	Andel fartyg med positivt förädlingsvärde**
Passiva 0-10 m	KRÄFTA	58	0%	78%
Passiva 10-18 m	KRÄFTA	22	0%	77%
Passiva 0-10 m	LAX	17	100%	65%
Passiva 10-18 m	LAX	5	100%	80%
Passiva 0-10 m	BLANDAT	76	36%	59%
Passiva 10-18 m	BLANDAT	29	9%	72%
Passiva 0-18 m	SIKL	10	100%	50%
Passiva 0-10 m	TORSK	26	71%	69%
Passiva 10-18 m	TORSK	44	67%	52%
Passiva 0-10 m	ÅL	42	70%	83%
Aktiva 0-18 m	KRÄFTA	64 (2)*	2%	77%
Aktiva 18- m	KRÄFTA	9	19%	33%
Aktiva 0-18 m	BLANDAT	12 (3)*	77%	75%
Aktiva 18-24 m	BLANDAT	13 (9)*	36%	77%
Aktiva 24- m	BLANDAT	24 (20)*	40%	79%
Aktiva 0-18 m	RÄKA	20	2%	100%
Aktiva 18-24 m	RÄKA	9	1%	89%
Aktiva 24- m	RÄKA	13	0%	0%
Aktiva 0-18 m	SIKL	27	100%	96%
Aktiva 0-18 m	TORSK	6	100%	33%
Aktiva 18-24 m	TORSK	16 (1)*	92%	81%
Aktiva 24- m	TORSK	7	80%	14%

*Antal fartyg som ingår i pelagiska systemet anges inom parentes.

**Baseras på skattade viktade genomsnittskostnader. Metoden är inte helt rättvisande avseende fartyg som köpt och sålt fiskerättigheter (underskattar resultaten).

7. Tänkbara åtgärder för att påverka balansen mellan flottan och resursen

7.1 Europeiska havs- och fiskerifonden 2014-2020

Den europeiska havs- och fiskerifonden är det centrala finansiella verktyget för att genomföra den gemensamma fiskeripolitiken, och inkluderar även stöd för bevarande av biologiska resurser i vattenmiljöer, förvaltning av fiske och flottor som nyttjar dessa resurser, samt vattenbruk, beredning och saluföring av fiskeri- och vattenbruksprodukter. För att den gemensamma fiskeripolitiken ska bli framgångsrik krävs också ett effektivt system för kontroll, inspektion och tillsyn av fiskeverksamheter, samt tillgång till tillförlitliga och fullständiga data som en grund för vetenskaplig rådgivning, vilket havs- och fiskerifonden också finansierar. Fonden inkluderar även stöd till den integrerade havspolitikens utarbetande och genomförande.

7.1.1. *Sveriges havs- och fiskeriprogram 2014-2020*

Den beslutade förordningen om en europeisk havs- och fiskerifond är en bruttolista av stödberättigade åtgärder. Medlemsstaterna har själva möjlighet att fritt välja vilka åtgärder de vill finansiera i sina nationella program. Detta gäller dock bara de åtgärder som omfattas av principen om delad förvaltning där ansvaret för genomförandet av EU:s budget delas mellan kommissionen och medlemsstaten.

7.1.3 *Havs- och fiskeriprogrammets politiska prioritering och innehåll*

Sveriges ambition med urvalet är att programmet ska innehålla åtgärder som främjar *både* hållbar förvaltning och konkurrenskraftigt fiske och vattenbruk, allt enligt regeringens vision om att bruka, utan att förbruka.

De åtgärder som ingår i programmet är sådana som det finns stort intresse av och som har tydlig koppling till målsättningar om hållbart och konkurrenskraftigt fiske och som samtidigt kan medföra positiva effekter för fler än ett enskilt företag. Utgångspunkten för regeringens val är att åtgärderna ska stimulera företag, myndigheter och andra aktörer inom fiske och vattenbruk att genomföra sådana åtgärder som bidrar positivt till att utveckla näringarna i riktningen mot miljömässig hållbarhet och konkurrenskraft och som inte hade genomförts utan stöd från EU.

Valet av åtgärder som ingår i det svenska havs- och fiskeriprogrammet överensstämmer i huvudsak med vad som föreslagits i Jordbruksverkets och

Havs- och vattenmyndighetens tekniska underlag för nytt fiskeriprogram, men har justerats något för att adressera de behov av stöd som lyfts fram i samråd med berörda parter.

Vid ett öppet samråd om programmets åtgärder som hölls i november 2013 framfördes flera önskemål från näringen både muntligen och skriftligen om att i programmet inkludera stöd för att främja det småskaliga fisket genom investeringar i vattenbruket, i diversifiering och vidareförädling av fiskeprodukter för att möta ökade krav, internationell konkurrens och ökad efterfrågan på lokala produkter i Sverige. Enskilda, småskaliga fiskare har uppmärksammat svårigheterna att leva på det småskaliga kustfiske och vissa har gått så långt som att efterfråga stöd för att få hjälp att reglera sina skulder och utträda ur fisket. Denna bild delas av Fiskekommunerna i Bohuslän, fiskehandläggare på länsstyrelserna i Skåne och Gotland samt flera lokalt ledda fiskeområden. Fiskekommunernas och övrigas förslag till lösning är dock inte att erbjuda någon form av skrotningsstöd eller avgångsvederlag för att lägga ned fisket utan att regeringen istället borde överväga att ta in fler stödåtgärder i havs- och fiskeriprogrammet för att möjliggöra diversifiering och för att ge fiskarna fler ben att stå på.

Vid samrådet om den kommande havs- och fiskerifonden påpekades också att producentorganisationerna behöver mer stöd för att klara av att anta en mer aktiv roll för att underlätta fördelningen av fiskemöjligheter och införandet av landningsskyldigheter inom den gemensamma fiskeripolitiken.

Med anledning av de synpunkter som framförts vid samrådet föreslogs vissa justeringar av den tidigare gemensamberedda politiska prioriteringen för Sveriges havs- och fiskeriprogram. Justeringarna avsåg dels ett paket för att främja det småskaliga fisket genom vissa justeringar av urvalet av åtgärder, dels en utvidgning av stödet till producentorganisationer (eg. stöd för upprättande och genomförande av produktions- och saluföringsplaner).

7.1.4 Åtgärder med betydelse för en flotta i balans med tillgängliga fiskemöjligheter

Införandet av landningsskyldighet inom fisket utgör en central del av den nya gemensamma fiskeripolitiken. Motivet till landningsskyldighetens införande är att förhindra ett fortsatt slöseri med havens resurser samtidigt som landningskravet kommer att generera en bättre kunskap om fiskets fångstuttag och dess påverkan på havsmiljön. Dessa är mycket viktiga aspekter för att möjliggöra en långsiktigt hållbar utveckling, vilket också utgör det huvudsakliga syftet med att förvalta en fartygsflotta i balans med tillgängliga fiskemöjligheter.

Flertalet åtgärder i det svenska havs- och fiskeriprogrammet har därför för avsikt att underlätta införandet av landningsskyldigheten, både när det gäller att utveckla förvaltningen och för att skapa ett långsiktigt hållbart fiske.

Exempel på åtgärder för att utveckla förvaltningen av ett långsiktigt hållbart fiske:

- **System för tilldelning av fiskemöjligheter**

Motiv för åtgärden: Stöd för införandet av förvaltningssystem baserade på överlåtbarhet bidrar till en kapacitetsminskning, vilket i sin tur medför ökad lönsamhet. Vidare är åtgärden nödvändig för genomförande av landningsskyldigheten och för att åstadkomma en adekvat kvottäckning.

Erfarenheterna från det pelagiska fisket där överlåtbara fiskerättigheter har införts, pekar på att överlåtbarhet kan reducera antalet aktiva fartyg, och då utan statligt stöd. Det är dock viktigt att sådana system utarbetas och förankras med näringen och att särskilda åtgärder vidtas för att förhindra att det småskaliga fisket köps upp av större företag. Likaså bör en alltför hög koncentration av fiskemöjligheter förhindras.

Stöd ges för:

- utformning, utveckling, övervakning, utvärdering och förvaltning av system för fördelning av fiskemöjligheter.

- **Innovationsprojekt för att utveckla fiskets förvaltning och organisation**

Motiv för åtgärden: Åtgärden omfattar insatser som skapar samhällsekonomiska mervärden genom sin tydliga koppling till miljömässig hållbarhet. Åtgärden syftar till att bidra till en gradvis eliminering av utkast och bifångster och att minska fiskets inverkan på den marina miljön och dess inverkan på skyddade rovdjur.

Stöd ges för:

- projekt som utvecklar eller inför ny organisatorisk kunskap som minskar fiskets inverkan på miljön.

- **Utveckling av bevarandeåtgärder och regionalisering (utifrån havsmiljödirektivets behov)**

Motiv för åtgärden: Åtgärden kopplar till målen om hållbar förvaltning och bidrar till genomförandet av havsmiljödirektivet. Åtgärden understödjer också genomförandet av den integrerade havspolitikerna genom åtgärder som bidrar till att minska fiskets och andra havsanknutna verksamheters inverkan på havsmiljön.

Stöd ges för:

- utformning, utveckling och övervakning av de tekniska och administrativa hjälpmedel som krävs för utvecklingen och genomförandet av bevarandeåtgärder och regionalisering
- berörda aktörers deltagande samt samarbete mellan medlemsstaterna i arbetet med att utforma och genomföra bevarandeåtgärder och regionalisering.

- **Bevarandeprojekt för att återställa akvatisk mångfald**

Motiv för åtgärden: Åtgärden kopplar till målen om hållbar förvaltning och bidrar till genomförandet av bevarandeåtgärder enligt den gemensamma fiskeripolitiken. Åtgärden syftar till att minska fiskets inverkan på den biologiska mångfalden och skapar samhällsekonomiska mervärden genom sin tydliga koppling till miljömässig hållbarhet.

Stöd ges för:

- konstruktion, utplacering eller modernisering av fasta eller flyttbara anläggningar för att skydda och främja havets fauna och flora, inklusive vetenskapligt utarbetande och utvärdering av dessa
- åtgärder för bättre förvaltning och bevarande av marina biologiska resurser.

- **Bevarandeprojekt för skyddade områden**

Motiv för åtgärden: Åtgärden kopplar till målen om hållbar förvaltning och bidrar till genomförandet av bevarandeåtgärder enligt såväl den gemensamma fiskeripolitiken, som art- och habitatdirektivet, fågeldirektivet och havsmiljödirektivet. Åtgärden understödjer också genomförandet av den integrerade havspolitikerna genom åtgärder som bidrar till att minska fiskets och andra havsanknutna verksamheters inverkan på havsmiljön.

Stöd ges för:

- förberedelser, inklusive studier, utarbetande, övervakning och uppdatering av skydds- och förvaltningsplaner för fiskerelaterad verksamhet avseende Natura 2000-områden och de särskilda geografiska skyddsområden som avses i direktiv 2008/56/EG och i andra speciella livsmiljöer
- förvaltning, återställande och övervakning av Natura 2000-områden i enlighet med direktiv 92/43/EEG och direktiv 2009/147/EG, i enlighet med de prioriterade åtgärdsplaner som har fastställts enligt direktiv 92/43/EEG
- förvaltning, återställande och övervakning av marina skyddsområden för genomförandet av de geografiska skyddsåtgärder som avses i artikel 13.4 i direktiv 2008/56/EG
- åtgärder för att öka miljömedvetenhet, med deltagande av fiskare, i fråga om skydd och återställande av den marina biologiska mångfalden.

- **Främja genomförandet av den integrerade havspolitikerna**

Motiv för åtgärden: Åtgärden understödjer genomförandet av den integrerade havspolitikerna genom åtgärder som bidrar till att minska fiskets och andra havsanknutna verksamheters inverkan på havsmiljön.

Stöd ges för:

- projekt som skyddar den marina miljön, särskilt den biologiska mångfalden och marina skyddsområden som Natura 2000-

områden, i enlighet med de skyldigheter som fastställs i direktiven 92/43/EEG och 2009/147/EG

- projekt som förbättrar kunskaperna om tillståndet för den marina miljön i syfte att upprätta övervakningsprogram och åtgärdsprogram enligt direktiv 2008/56/EG i enlighet med de skyldigheter som fastställs i det direktivet

Exempel på åtgärder för anpassning till ett långsiktigt hållbart fiske:

- **Investeringar inom fiske - begränsa fiskets inverkan på havsmiljön**

Motiv för åtgärden: Åtgärden omfattar bland annat stöd för selektiva redskap, rovdjurssäkra redskap och andra investeringar som bidrar till att minska fiskets inverkan på havsmiljön. Åtgärden bidrar också till att underlätta övergången till maximalt hållbart uttag och införandet av landningsskyldighet. Stöd som syftar till att skapa ett mer selektivt fiske medför ett mer hållbart uttag. En bättre hantering av oönskade fångster ombord är en förutsättning för att klara efterlevnaden av landningsskyldigheten.

Stöd ges för:

- investeringar i utrustning som förbättrar fiskeredskapens storleks- eller artselektivitet
- investeringar ombord eller i utrustning för avskaffande av utkast genom att man undviker och minskar oönskade fångster av fiskbestånd av kommersiellt värde eller som rör oönskade fångster som ska landas i enlighet med artikel 15 i förordning (EU) nr 1380/2013
- investeringar i utrustning som minskar och om möjligt eliminerar fiskets fysiska och biologiska inverkan på ekosystemet eller havsbotten
- investeringar i utrustning för att skydda redskap och fångster från däggdjur och fåglar som skyddas av rådets direktiv 92/43/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG, under förutsättning att det inte undergräver fiskeredskapens selektivitet och att alla lämpliga åtgärder införs för att förhindra fysiska skador på rovdjur

- **Innovationsprojekt inom fiske - nya tekniska lösningar**

Motiv för åtgärden: Åtgärden omfattar insatser som skapar samhällsekonomiska mervärden genom sin tydliga koppling till miljömässig hållbarhet. Åtgärden syftar till att bidra till en gradvis eliminering av utkast och bifångster och att minska fiskets inverkan på den marina miljön och dess inverkan på skyddade rovdjur.

Stöd ges för:

- projekt som utvecklar eller inför ny teknisk kunskap som minskar fiskets inverkan på miljön, inklusive förbättrad fisketeknik och förbättring av fiskeredskapens selektivitet, eller ger ett mer

hållbart utnyttjande av de marina biologiska resurserna och samexistens med skyddade rovdjur.

- **Fiskehamnar och landningsplatser - underlätta landning av oönskad fångst**

Motiv för åtgärden: Åtgärden underlättar för fisket genom att ge stöd till investeringar som underlättar kontroll av landningsskyldighet och fiskarnas hantering av oönskad fångst till följd av landningsskyldighet.

Stöd ges för:

- investeringar i fiskehamnar, auktionshallar, landningsplatser och skyddshamnar för att underlätta iakttagande av skyldigheten att landa alla fångster i enlighet med artikel 15 i förordning (EU) nr 1380/2013 och artikel 8.2 b i förordning (EU) nr 1379/2013 och för att öka mervärdet för underutnyttjade delar av fångsten

- **Partnerskap mellan forskare och fiskare**

Motiv för åtgärden: Motivet är att bidra till ett ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan forskare och fiskare. Forskare och fiskare lever i lite skilda världar och åtgärden kan ge ökade förutsättningar till att forskare och fiskare arbetar tillsammans i olika frågor, till exempel att hitta sätt på hur man ska utnyttja resurserna på ett hållbart sätt.

Stöd ges för:

- skapandet av nätverk, partnerskapsavtal eller sammanslutningar mellan ett eller flera oberoende vetenskapliga organ och fiskare eller en eller flera yrkesfiskeorganisationer, i vilka tekniska organ får delta
- den verksamhet som bedrivs inom ramen för nätverken, partnerskapsavtalen eller sammanslutningarna enligt ovan

- **Kompetensutveckling och informationsinsatser inom fiske**

Motiv för åtgärden: Ökad kunskap är avgörande för att nå mål om hållbar utveckling. Betydelsen av utveckling av nya yrkeskunskaper och livslångt lärande och att investera i humankapital för att förbättra yrkesfiskets konkurrens- och utvecklingsförmåga framgår tydligt i unionsprioriteringarna för havs och fiskerifonden. Möjligheterna till kompetensutveckling inom fiske är begränsade. Det finns även ett behov av att öka förståelsen för hur myndigheter, organisationer och företag kan bidra till att nå uppsatta miljö- och klimatmål. I dagsläget är denna kunskap i många avseenden bristfällig och vägen mellan forskning och tillämpning är ofta lång. Det är därför viktigt att resurser kontinuerligt avsätts till projekt som syftar till att sprida kunskap om bland annat redskapsutveckling och arbetsmetoder inom yrkesfisket som minimerar dess miljö- och klimatpåverkan.

Stöd ges för:

- yrkesutbildning, livslångt lärande, gemensamma projekt, spridning av kunskaper av ekonomisk, teknisk, regleringsmässig eller vetenskaplig art och innovativa förfaranden samt förvärv av nya yrkeskunskaper, särskilt med koppling till hållbar förvaltning av de

- marina ekosystemen, hygien, hälsa, säkerhet, verksamhet inom havsnäringen, innovation och entreprenörskap
- nätverksbyggande och utbyte av erfarenheter och bästa praxis mellan olika intressenter, inbegripet mellan organisationer som främjar jämställdhet mellan män och kvinnor, främjande av den roll som kvinnor har i fiskesamhällen och främjande av underrepresenterade grupper inom småskaligt kustfiske eller i fiske bedrivet utan fartyg
- social dialog på unionsnivå samt på nationell, regional och lokal nivå, i vilken fiskare, arbetsmarknadens parter och andra berörda intressenter deltar.

7.1.5 Bortprioriterade åtgärder med koppling till en flotta i balans med tillgängliga fiskemöjligheter

- **Definitivt upphörande av fiskeverksamhet (fartygsskrotning)**

Stöd för skrotning är inte ändamålsenligt för att åstadkomma ett uthålligt fiske. Åtgärden har använts i tidigare programperioder för att genom en skrotningspremie och avgångsvederlag få yrkesfiskare att upphöra med sin fiskeverksamhet. Under den senaste programperioden har 29 fartygsskrotningar genomförts i Sverige till en total kostnad av drygt 145 miljoner kronor (93 miljoner EU-medel, 52 miljoner svensk offentlig medfinansiering). Sex fartyg har skrotats utifrån planen för flottans anpassning för torskfiske i Östersjön, medan resterande 23 fartyg skrotats enligt planen för bottentrålände fartyg i Skagerrak, Kattegatt och Nordsjön. Enligt regeringens politiska prioritering är fartygsskrotning inte ändamålsenligt för att åstadkomma ett uthålligt fiske. Skrotningsstöden har enligt Revisionsrättens bedömning varit ineffektiva men det huvudsakliga problemet är att måluppfyllelsen varit för dyrköpt; stöden har varit för dyra och det har funnits uppenbara risker för att utbetalda ersättningar återinvesteras i andra flottsegment. EU har spenderat drygt 25 miljarder kronor på fartygsskrotning mellan åren 1994-2013 och trots detta har EU:s fiskeflotta ökat med ca 3 procent årligen¹. Både Sveriges och kommissionens inställning har därför varit att skrotningsstöd inte borde ingå som åtgärd i förslaget till ny havs- och fiskerifond. Kommissionen har istället föreslagit åtgärder som ska bidra med underlag till de lagändringar som krävs för införande av individuella fiskekort i fisket. Införandet av sådana eller andra typer av överlåtbarhet inom fisket förväntas också bli nödvändigt i samband med den föreslagna landningsskyldigheten inom den gemensamma fiskeripolitiken. Dessa åtgärder för ett långsiktigt hållbart fiske skulle då konkurrera med fartygsskrotningar om tillgängliga fondmedel inom havs- och fiskeriprogrammet.

¹ Kommissionens Keypoints till ny gemensam fiskeripolitik. CFP reform – Transferable Fishing Concessions

Det är svårt att säkerställa och utvärdera om fartygsskrotningar varit samhällsekonomiskt lönsamma, vilket borde vara ett krav för offentligt finansierade stödåtgärder. Dels är det svårt att sätta korrekta stödnivåer (oavsett handläggningsförfarande) och dels påverkar valda stödnivåer intresset för åtgärden. Höga stödnivåer höjer intresset för åtgärden men leder till att en onödigt liten fartygskapacitet tas ur bruk, eftersom stödet räcker till färre fartyg. För låga stödnivåer kan istället resultera i ett lågt intresse för åtgärden. Det har i tidigare fiskeriprogram krävts stora budgetomföringar för att knappt nå halvvägs till målen för kapacitetsreduktion. Yrkeskåren har också uttryckt ett ointresse för åtgärden i halvtidsutvärderingen av det svenska fiskeriprogrammet och uttryckt att man borde prioritera andra åtgärder för att komma till rätta med kapacitetsproblemen inom fisket.

Det föreligger också en uppenbar risk för att utbetalade skrotningsstöd återinvesteras i andra delar av fiskenäringen. Det är just överetableringar inom fisket som resulterat i fartygsflottans överkapacitet. Om skrotningsstöden återinvesteras i fisket avhjälps inte detta problem.

Även fartygsskrotningarnas beståndsförbättrande effekter är begränsade eftersom de nationella kvoterna kommer att landas trots att fartyg tas ur bruk. Beståndsvårdande effekter för kvoterade bestånd handlar istället om möjligheten att med färre fartyg begränsa bifångsterna inom fisket. Sådana incitament att minska mängden oönskad fångst uppkommer dock sannolikt genom införandet av landningsskyldighet inom fisket, eftersom ett icke-selektivt fiske då inte kan bedrivas med tillräcklig lönsamhet. Den europeiska havs- och fiskerifonden innehåller därför stödmöjligheter för att anpassa fisket till en landningsskyldighet både genom utveckling och omstrukturering av förvaltningen och investeringar i mer selektiv fiskeutrustning. Sådana åtgärder är lättare att motivera ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

- **Tillfälligt upphörande av fiskeverksamhet**

Åtgärden saknar koppling till målet om ett långsiktigt hållbart fiske och ses som kontraproduktiv då den syftar till att bevara en kapacitetsreserv som inte nyttjas. Denna slutsats drogs även av tidigare Fiskeriverket som avslutade åtgärden inom det svenska fiskeriprogrammet. Även halvtidsutvärderaren ansåg att åtgärden borde tas bort från fiskeriprogrammet. Det finns inte heller några förordningskrav på att stöd enbart får betalas ut inom segment där överkapacitet inte identifierats. Sådana stöd skulle kunna leda till ersättningar för att bevara en kapacitetsreserv även inom fartygssegment med identifierad överkapacitet.

7.2. Andra åtgärder

Utöver de åtgärder som är möjliga inom ramen för den europeiska havs- och fiskerifonden finns också andra åtgärder som kan användas för att minska en obalans i fiskeflottan och för att förbättra bestånden. Erfarenheterna inom det pelagiska fisket pekar på att överlåtbara fiskerättigheter kan vara ett effektivt sätt att minska antalet aktiva fartyg.

Vidare kan de regler som gäller vid införsel av ny fartygskapacitet i den svenska fiskeflottan skärpas. EU-regleringen ställer krav på att minst motsvarande fartygskapacitet, mätt i kilowatt och bruttoton, ska föras ut ur flottan när ett nytt fartyg förs in. De nationella kraven kan här skärpas så att kravet på utförsel ökas och som medför att flottans kapacitet på sikt minskar. Utförselkravet får dock inte sättas så högt att det blir ekonomiskt ointressant att förnya flottan.

Även tekniska regleringar kan skärpas i viss utsträckning för att säkerställa att så selektiva och miljövänliga fiskemetoder som möjligt används och underlätta beståndens återhämtning.

8. Dialog med näringen

Havs- och vattenmyndigheten genomförde tillsammans med Jordbruksverket ett dialogmöte med företrädare från fiskerinäringen den 16 juni 2014. Representer från Hallandsfiskarna, SFR, Sveriges Kustfiskare Väst samt STPO deltog vid mötet. Skriftliga synpunkter har inkommit från SFR, se bilaga.

Synpunkter framfördes om att låga inkomster från fisket snarare kan vara ett uttryck för förvaltning av en tradition och inte en förvaltning av kapital. Kravet och förväntningar på lönsamhet är i många fall begränsade. Många båtar i fiskeflottan är gamla och utan lån. Det bör också konstateras att nyttjandet av dagar påverkas av ibland tvingande regler och ibland av frivilliga fiskemönster, bland annat till följd av väderlek. En överetablering av större räkfiskefartyg har identifierats. En fördjupad analys av prisbild och prisutveckling efterfrågades. Priserna på fisk har stor betydelse för lönsamheten. Den dåliga lönsamheten har lett till problem med nyrekrytering till yrkeskåren. Det är viktigt att bibehålla infrastrukturen i fisket och båtarna bör därför inte bli färre. Landningsskyldigheten som införs stegvis i det svenska fisket innebär en stor omställning. Olika problembilder råder i Östersjön respektive västerhavet. Fisket bör också bli mer selektivt, inte minst med anledning av landningsskyldigheten. Stor variation kan råda även inom de olika segmenten.

9. Sammanfattning och slutsatser

Den svenska fiskeflottan har minskat under det senaste decenniet vad avser antal, tonnage och motorstyrka. Detta bedöms främst vara effekter av regleringen av ålfisket, bidrag till skrotning av fiskefartyg, överlåtbara fiskerättigheter i det pelagiska fisket, dålig lönsamhet och naturliga orsaker till följd av åldersavgångar och pensionering. Nyrekryteringen till fiskeflottan är mycket låg och minskningen i flottan på grund av åldersavgångar bedöms fortsätta.

Den svenska fiskeflottan bidrar sammanlagt med ett positivt ekonomiskt värde till samhället, även om variationen mellan olika fartyg är stor. Det småskaliga fisket med passiva redskap och med fartyg mindre än 12 meter, har mycket låga förädlingsvärden. Detta måste dock ses mot bakgrund av att detta fiske många gånger sker som en deltidssysselsättning där fartygen (kapitalet) ofta är betalda och där kanske avkastning inte är det centrala målet med verksamheten. De fartyg som fiskar med aktiva redskap, främst trål, har förhållandevis höga förädlingsvärden. Det bör påpekas att variationen i förädlingsvärde är betydande inom dessa grova segment eftersom fartygen både har olika målarter och fiskar inom olika havsområden. Det är därför viktigt med ett regionalt perspektiv vid analysen av svenskt fiske.

Även om fisket inte sysselsätter ett stort antal årspersoner i relation till andra branscher är fisket viktigt för många kustsamhällen och då även i form av olika kringverksamheter. För många är fisket en deltidssysselsättning som utgör en viktig del i den totala utkomsten. Aktiviteten hos nästan hälften av antalet fartyg är tämligen begränsad med ett redovisat landningsvärde som understiger två basbelopp (88 000 kr). De mindre aktiva fartygens andel av infiskningen är i det närmaste försumbar och denna fartygsgrupp bedöms idag endast i ringa grad påverka bestånden. Sett till balansen mellan fiskeflottan och resursen är det mot bakgrund av ovanstående av väsentlig vikt att man särskiljer begreppen för överkapacitet, överetablering och överutnyttjande.

Överkapacitet är ett tekniskt begrepp som avser hur mycket mer man skulle kunna fiska med dagens flotta jämfört med idag om man skulle fiska så mycket som det bara går, det vill säga maximalt (oftast teoretiskt mätt). Ur ett ekonomiskt perspektiv är dock inte antalet fartyg, kilowatt och bruttotonnage det viktigaste utan istället hur många som fiskar och därigenom ska dela på avkastningen av resursen. Fartygen är bara redskap (insatsfaktorer) i resursanvändningen även om de kostar i form av kapital. Överkapacitet behöver inte medföra problem men innebär en risk. Såväl fartyg som idag är helt inaktiva som de som har en lägre aktivitet med en infiskning under två basbelopp kan komma att öka aktiviteten om förhållandena och möjligheterna till fiske av någon anledning ändras. Infiskningen hos dessa två grupper bör inte tillåtas öka okontrollerat.

Överetablering är ett ekonomiskt begrepp som avser att det finns fler näringsidkare än vad som är samhällsekonomiskt optimalt. Stora delar av den svenska flottan har dålig lönsamhet. En dålig lönsamhet behöver dock inte nödvändigtvis vara ett tecken på överetablering. För fartyg som fiskar med passiva redskap kan inte någon direkt överetablering konstateras utan problemen är mer relaterade till annat såsom priserna på torsk, sälskador och förbudet mot fiske efter lax med drivlinor. Vad gäller de fartyg som fiskar med aktiva redskap är det mer tydligt att det finns en överetablering. De fisken som har dålig lönsamhet är kräftfisket med fartyg över 18 meter samt räk- och

torskfisket med fartyg över 24 meter. Överetableringen i torskfisket förstärks av den dåliga situationen för torsken i Östersjön med dålig kvalitet och låga priser samt situationen i Västerhavet med dåliga bestånd. Överetableringen i torskfisket i Östersjön är inte överhängande i och med att kvoterna i dagsläget inte fiskas upp. För räkfisket är situationen mer överhängande (se tabell 10). Möjligheter till överbarhet skulle kunna reducera överetableringen. Vid en överetablering, med försämrade lönsamhet, finns även risk för försämrade regelefterlevnad.

Överutnyttjande betyder att vi har kvoter som överskrider vad som är långsiktigt biologiskt hållbart. För okvoterade arter kan överutnyttjande även vara en för stor fiskeflotta. För både kvoterade och okvoterade arter finns dessutom risk för en indirekt effekt på bestånden genom utkast.

Vår bedömning är att det för närvarande råder obalans i form av överetablering i förhållande till tillgängliga fiskemöjligheter för de större fartygen inom räk- (fartyg över 24 meter), torsk (fartyg över 24 meter)- och kräddfisket (fartyg över 18 meter). Bedömningen bygger på de ekonomiska indikatorer som beräknats avseende kapital, arbetskraft och resurs. Situationen för större fartyg som fiskar torsk och kräffa påverkas även av andra faktorer såsom fångstens kvalitet och pris som påverkar lönsamheten, men problemen är inte lika överhängande som i räkfisket. Det bör påpekas att vad som är optimal balans beror på vilka målsättningar som eftersträvas i form av till exempel lönsamhet, sysselsättning, MSY-mål etc.

Det bör även påpekas att det generellt finns en teknisk överkapacitet i det svenska fisket, det vill säga fartyg som inte används fullt ut till följd av deltidsfiske och säsongsfiske. Denna kapacitet påverkar dock i dagsläget inte resurserna i någon större omfattning men nyttjandet av denna kapacitet bör inte tillåtas öka i någon större utsträckning.

Bilaga 1

Effort i förhållande till tillgängliga kvoter

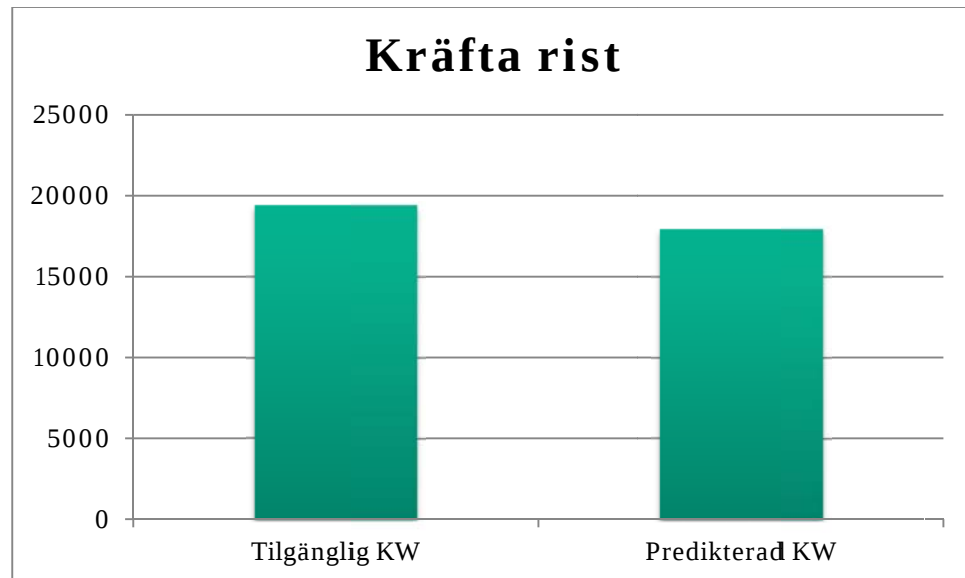
SLU har i ett försök att prediktera den effort som behövs för att nyttja den svenska kvoten på olika arter använt loggböcker för att studera relationen mellan fångst per ansträngning (CPUE) och tillgänglig kvot. Av sammanställningen framgår kräftfisket med rist, räka, fiskfisket i västerhavet och torskfisket i Östersjön

Utgångspunkten var att använda den svenska loggboken 2012 (mest aktiva, CPUE per dag, och felaktigheter i loggboken togs inte med), och analysera kumulativ CPUE där loggboken (normaliserad till effort, kW, per fartyg) motsvarar den effort som behövts för att nyttja den svenska kvoten för olika arter. Problemet är att det finns en stor variation i landad fångst i relation till fiskeansträngning. Denna variation kan bero på många orsaker och/eller kombinationer av orsaker som t.ex. säsong, fartyg, område eller fiskarens mål med fisket. För att kunna bestämma den effort som behövs för att ta upp en viss bestämd mängd fisk kan man använda olika metoder men i detta fall används en enkel metod som bygger på att man tar hänsyn till att medelefforten för att nyttja en viss resurs är suboptimal och genom att säga att + 75 % konfidensintervall runt denna medeleffort är vad fisket maximalt kan fiska upp, en prediktion görs av hur mycket tillgänglig effort som inte behövs för att fiska svensk kvot. + 75 % konfidensintervall måste ses som ett konservativt mått och tidigare studier har visat att + 95 % konfidensintervall eller mer är mer realistiskt om fisket maximerar sin fångst (Lot 3 Kattegatt). Denna enkla metod har begränsningar samtidigt visar analysen att man kan prediktera CPUE baserat på ansträngning med 40-57%

Genom att applicera denna metod kan man prediktera den teoretiska mängd av kW som kan behövas för att nyttja kvoten för olika fiskarter. Nedan kan man se olika exempel där predikerad effort är den teoretiska kW som behövs för att nyttja den svenska kvoten. I en del av fallen kan man inte kombinera alla svenska fartyg i en analys eftersom deras effektivitet är storleksberoende och då har vi delat upp dessa i olika storleksklasser.

Kräftfisket med rist

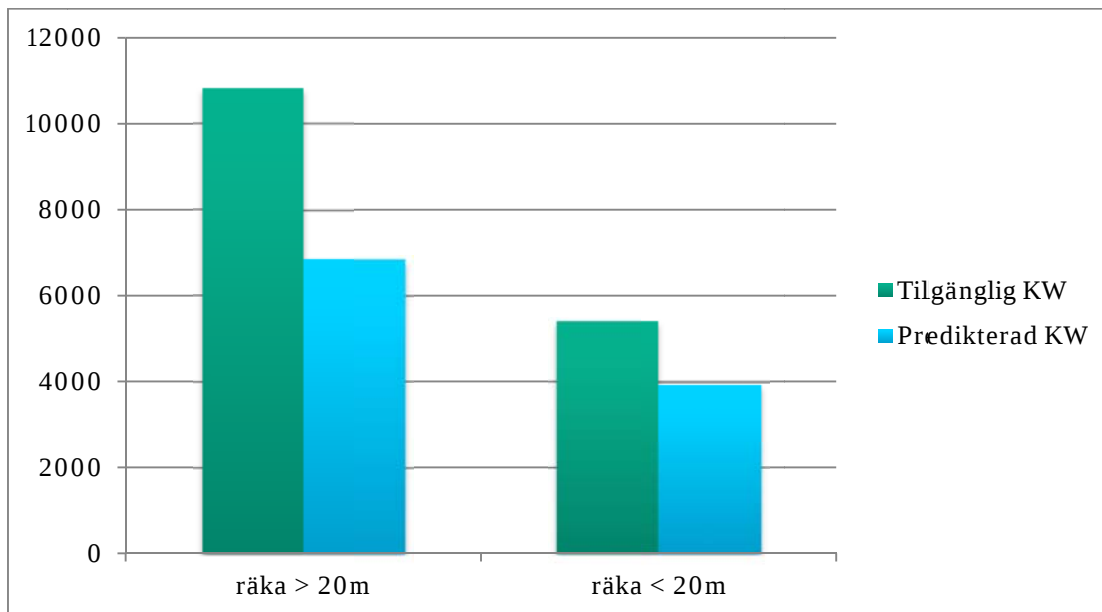
Analysen av det svenska kräftfisket med rist visar att det finns en knappt 10 % överkapacitet i detta fiske.

Figur 1. Predikterad och tillgänglig effort i det svenska kräftfisket med rist.
(källa: SLU)

Räka

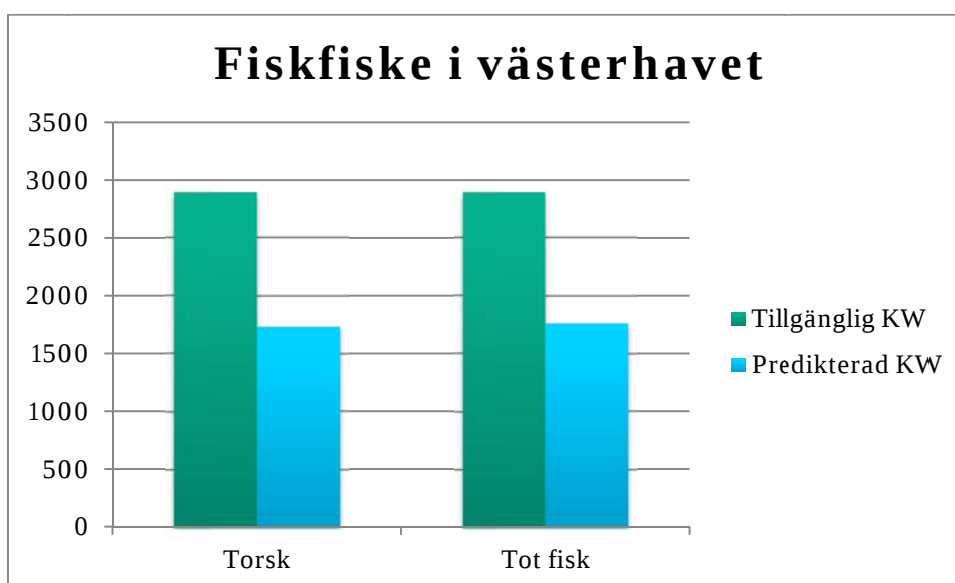
Analysen av det svenska räkfisket visar att det finns nästan 40 % överkapacitet i detta fiske med fartyg större än 20 m och nästan 30 % överkapacitet i detta fiske med fartyg mindre än 20 m.

Figur 2. Predikterad och tillgänglig effort i det svenska räkfisket beroende på fartygsstorlek. (källa: SLU)

Fiskfisket i västerhavet

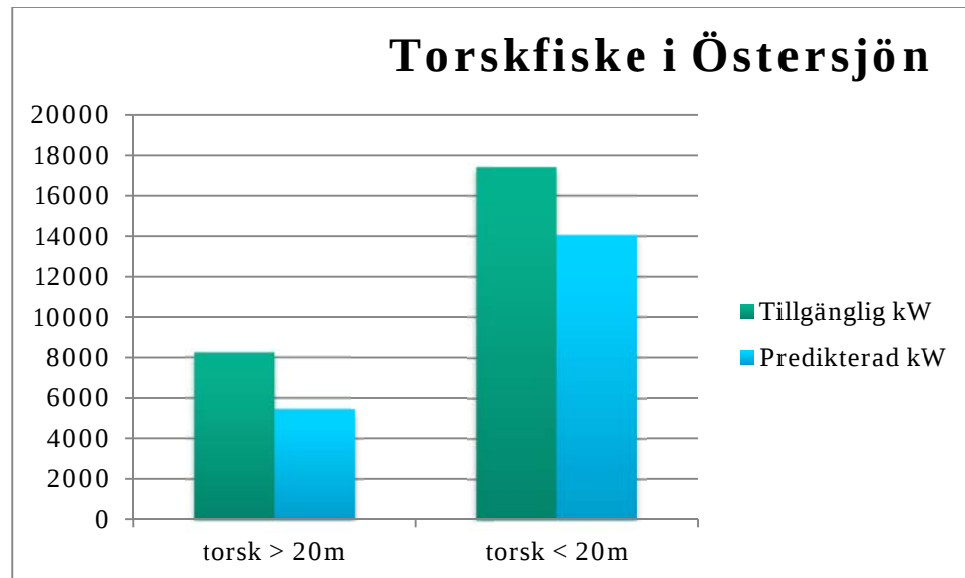
Analysen av det svenska fiskfisket i västerhavet visar att det finns en ca 40 % överkapacitet i detta fiske efter torsk och knappt 40 % överkapacitet i det totala fiskfisket i västerhavet.

Figur 3. Predikterad och tillgänglig effort i det svenska fiskfisket beroende på fartygsstorlek. (källa: SLU)

Torskfisket i Östersjön

Analysen av det svenska räkfishet visar att det finns en ca 35 % överkapacitet i detta fiske med fartyg större än 20 m och ca 20 % överkapacitet i detta fiske med fartyg mindre än 20 m.

Figur 4. Predikterad och tillgänglig effort i det svenska torskfisket beroende på fartygsstorlek. (källa: SLU)

Bilaga 2

Göteborg den 23 juni
2014

Ang. regeringsuppdrag till Havs- och vattenmyndigheten beträffande balansen mellan fiskeflottan och tillgängliga fiskemöjligheter – synpunkter från Sveriges Fiskares Riksförbund

Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har i samband med arbete med regeringsuppdrag för att ta fram en analys av balansen mellan fiskeflottan och tillgängliga fiskemöjligheter bjudit in Sveriges Fiskares Riksförbund (SFR) m.fl. för dialog kring uppdraget. Utöver vid mötet den 16 juni framförda uppfattningar – och i anledning av där och då utlovade skriftliga och ytterligare synpunkter – tillställs denna skrivelse myndigheten.

Inledningsvis vill pekas på frånvaron av tillräcklig balans mellan fiskeflottan och tillgängliga fiskemöjligheter. Detta är något som direkt avspeglas i lönsamhetsproblem m.fl. problem i många segment – situationen för många fiskare upplevs f.n. som permanent krisartad. Situationen är huvudsakligen en följd av en överdriven regleringsmängd med bl.a. inlåsnings effekter och avsaknad av tillräcklig frihet som företagare som

konsekvens. Pålagor och skyldigheter i överflöd, i stället för möjligheter och alternativ har satt sin prägel på näringen.

SFR har tidigare i år skrivit till myndigheten särskilt gällande svensk räkfiske (dnr. 724-2014), med förslag på särskilda och snara åtgärder för det segmentet. Här följer mer generella synpunkter på detta uppdrag och fiskeflottan som helhet.

- Helt övergripande kan konstateras efter olika typer av strukturella åtgärder från Sveriges inträde i EU år 1995 att planmässiga regleringar för flottan och ett, för fiskets ekonomi som helhet och fiskeföretagens enskilda lönsamhetsförutsättningar, resursregelverk som inte endast varit oförutsägbart och nyckfullt i sin tillämpning, det har framförallt med en kombination av volym (kvoter) och tid (effort, fiskedagar) lett till dålig lönsamhet och låg framtidstro. Där marknadslösningar införts, som i huvudsak ligger på den enskilde företagaren att använda sig av, har lönsamhet och framtidstro ökat. Det visar att strukturordningar som utgår från planmässigt tänkande passar väldigt dåligt med förutsättningarna på den i mångt globala marknad på vilken producerad fisk och skaldjur ska omsättas i konkurrens med andra länders aktörer med andra förvaltningssystem. Ekonomin i fiskenäringen blir bättre vid en högre grad av ansvar och möjligheter ges till näringen och näringens utövare själva. Pragmatism och ändamålsenlighet bör vara ledstjärnor för myndigheterna i det fortsatta arbete som bör sträva efter att skapa möjligheter och goda ramvillkor för lönsamma och långsiktigt hållbara fiskeföretag.
- Vision och mål för flottans utveckling bör från myndighetens sida inskränka sig till att fiskenäringen ska tjäna pengar, vara lönsam över tid och nyttja de tillgängliga fiskemöjligheterna fullt ut på ett korrekt och ansvarsfullt sätt i enlighet med den gemensamma fiskeripolitiken. Vilka redskap och vilka fartyg som används i fisket bör i huvudsak ankomma på de enskilda företagarna att avgöra.
- I det utsända underlagsmaterialet anges på vissa ställen indikatorer i svart och röd text med flottan indelad i vissa spann. Tabellerna kan göras mycket tydligare genom att ange hur många av fartygen som ligger under respektive över indikatorvärdena – dvs. med ytterligare en tabell i grön text. (synpunkt från SLU, Katja Ringdahl vid mötet den 16 juni).
- Rent generellt är underlagsmaterialet så omfattande och beskriver olika storheter inom fiskenäringen att det är svårt att dra precisa slutsatser direkt. Den slutliga rapporten skulle tjäna på att

sammanfatta vilka olika delar av fiskenäringen som uppenbarligen har högre lönsamhet/ förädlingsvärde/ resursränta mm utifrån system för fiskets bedrivande. T. ex visar analyserna tydligt att ökat ansvar och planeringsmöjligheter antingen genom egen förvaltning (trålfiske efter siklöja) eller individuella fiskenyttjanderätter (stora delar av pelagiskt fiske) ger avsevärda skillnader för jämförelsetalen och innehåller dessutom strukturella direkta eller bi-effekter. I dessa fisken finns någon form av framtidstro, till skillnad från kriskänsla som råder i andra segment. Detta har bäring på analysens värde som underlag inför EHFF och även tillämpning och metodik för genomförande av kommande nationell lagstiftning.

- En av myndighetens uppgifter är att ge stöd till och bidra till ett mer selektivt fiske med skonsamma redskap i samarbete med Jordbruksverket och SLU. Detta kan länkas till EHFF i form av minimiregler, som i huvudsak kommer att ges via de regionala planer för landningsobligatoriet som för närvarande är under utarbetande. Därefter bör det ankomma på den enskilde företagare att besluta om hur fiskeföretaget ska anpassas till dessa möjligheter.
- Räkfisket, fisk-fisket i Västerhavet och torskfisket i Östersjön är i akut behov av en ny marknadsinriktad reglering för flottan, med flexibilitet vad avser möjligheter att byta/överlåta särskilda fisketillstånd, anpassa sig till kommande landningsobligatorium samt ha ett regelverk som ger lika möjligheter för alla. Mycket av ett sådant regelverk kommer att finnas i de regionala planerna för landningsobligatoriet som tas fram av medlemsstaterna och sedan ska beslutas av kommissionen, men förberedelser kan göras nationellt genom möjligheter att byta/överlåta särskilda tillstånd samt möjligheter att samarbeta kring givna års-/eller månadsransoner – samfiske är här särskilt en angelägen åtgärd för räkfisket och torskfisket i Östersjön. Detta bör och kan införas snart, under pågående fiskeår, och har en direkt effekt på lönsamhet och framtidstro i fiskenäringen.

Om myndigheten hörsammar dessa förslag, jfr slutsatserna från regeringsuppdraget v.g. regelförenkling kommer myndigheten att ses som en fiskarens resurs och servicemyndighet med en kundrelation i stället för en börda. De tankar som presenterats här ska dock inte ses som några generella lösningar som löser alla existerande problem, utan som huvudprinciper att utgå ifrån i formandet av den framtida och förhoppningsvis snara politik som kommer att bli verklighet till följd av den reformerade gemensamma fiskeripolitiken inom unionen. M.a.o. om t.ex. visst småskaligt fiske fortsättningsvis vill bedrivas på kust- eller

regionalkvoter bör så få ske, dock med en ökad grad av frihet i möjligheter för de däri ingående fiskande.

SFR står självfallet till myndighetens förfogande för fortsatt diskussion kring uppdraget och ser fram emot ytterligare kontakt i frågan innan uppdraget slutredovisas till regeringen. SFR är därefter beredda till kontinuerligt arbete tillsammans med HaV och SJV för att fylla uppdraget med konkret handling för alla berörda medlemmar.

Sveriges Fiskares Riksförbund

Henrik Loveby